

ΘΩΜΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Τοιοῦτος οὖν ἐγένετο κι' ὁ Πόλεμος ὁ νέος,
ποῦ τῆς φακῆς οἱ Ἕλληνες φανῆκαν παλληκάρια,
ὑποχωροῦντες πάντοτε πρὸ τῶν ἐχθρῶν γενναίως,
δόξαν καινὴν κτησάμενοι κι' αὐτοὶ μὲ τὰ ποδάρια,
χάριν τῶν Ἐπιγόνων,
ποῦ τύφλες νάχη μπρὸς σ' αὐτὴν ἡ δόξα τῶν Προγόνων !

Ἡ ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΑΤΙΡΑ

Ὡς ὅτου πλέον ἐγίνε κι' ὀριστικὴ εἰρήνη
κι' ἡσύχασε διὰ παντὸς ἡ ψωρορωμηοσύνη.

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΝΗ-ΚΑΖΙΝΙΕΡΗ

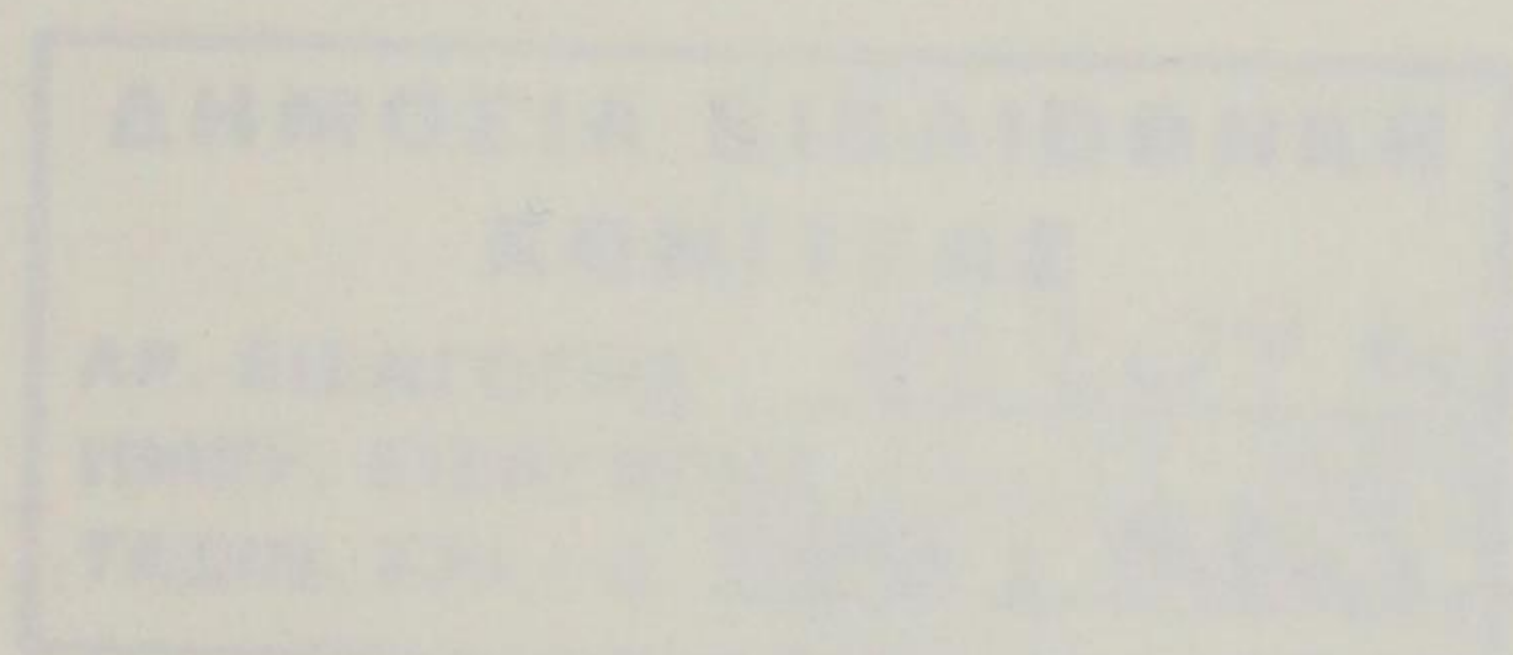
Ὀροπέδιο

ΘΩΜΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
Γεννήθηκε τὸ 1951 στὸ χωριὸ Γράβα τῶν Ἀγίων Σαράντα. Σπούδασε Ἱατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Τιράνων καὶ ἀπὸ τὸ 1991 διαμένει στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐργάζεται ὡς γιατρὸς παθολόγος. Ἐγράψε ποίηση, πεζογραφία καὶ δοκίμια. Μετάφρασε ἐπίσης ἔργα Ἀλβανῶν συγγραφέων στὰ ἐλληνικά.

Τὰ βιβλία του κυκλοφοροῦν ἀπ' τὶς ἐκδόσεις «Ροές», «Νίκας» καὶ «Ὀροπέδιο». Στὴν Ἑλλάδα ἐκδόθηκαν τὰ βιβλία του: *Καρδάμυλα*, *ἓνα κατάρτι τῆς Ἑλλάδας* (πεζογραφήματα), *Ἡ Ἄγνωστη Ρωμιοσύνη* (Λαογραφικὰ δοκίμια), *Ἄνθρωποι στὰ σύνορα* (Διηγήματα), *Κάποιοι τραγουδοῦν δίπλα μας* (Ἀνθολογία ἀλβανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν), *Ὁ θάνατος τοῦ Κώστα Ταμπάνη* (διηγήματα), *Γραμμένα στὸ χῶμα* (Διηγήματα), *Βορειοηπειρωτικὰ γράμματα* (Δοκίμια), *Ἐνθύμιον Χίου* (Ποιήματα), *Νυχτερινὴ Ἐπίσκεψη* (Διηγήματα) καὶ *Στῆς Δερόπολης τὸν κάμπο* (Ἀνθολογία).

Ἡ ἀντιπολεμικὴ καὶ κοινωνικὴ σάτιρα
τοῦ Βασίλη Μανῆ-Καζινιέρη

ΟΡΟΠΕΔΙΟ / ΔΟΚΙΜΙΟ

Θωμάς Στεργιόπουλος: *Ἡ ἀντιπολεμικὴ καὶ κοινωνικὴ σάτιρα τοῦ Βασίλη Μανῆ-Καζινιέρη*

Διεύθυνση σειρᾶς: Δημήτρης Γ. Κανελλόπουλος

Διορθώσεις: Ἀντώνης Μιχαηλίδης

Σχεδιασμός βιβλίου καὶ ἐξωφύλλου: Θέμης Φραγκοδημητρόπουλος

Χαρτὶ ἐξωφύλλου: Velvet Garda 300 gr

Χαρτὶ σώματος: Chamois Palatina 100 gr

ISBN: 978-618-5406-18-9

Α' Ἐκδοση: Ἰανουάριος 2022

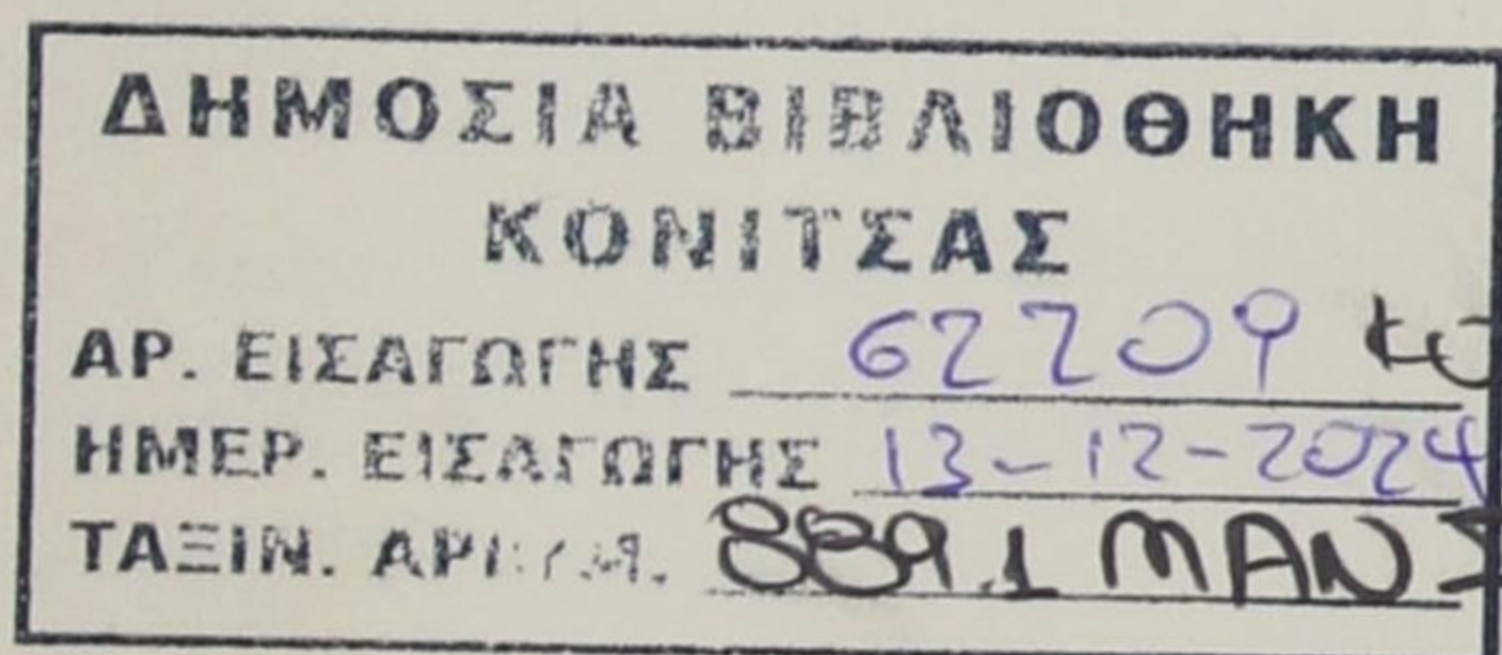
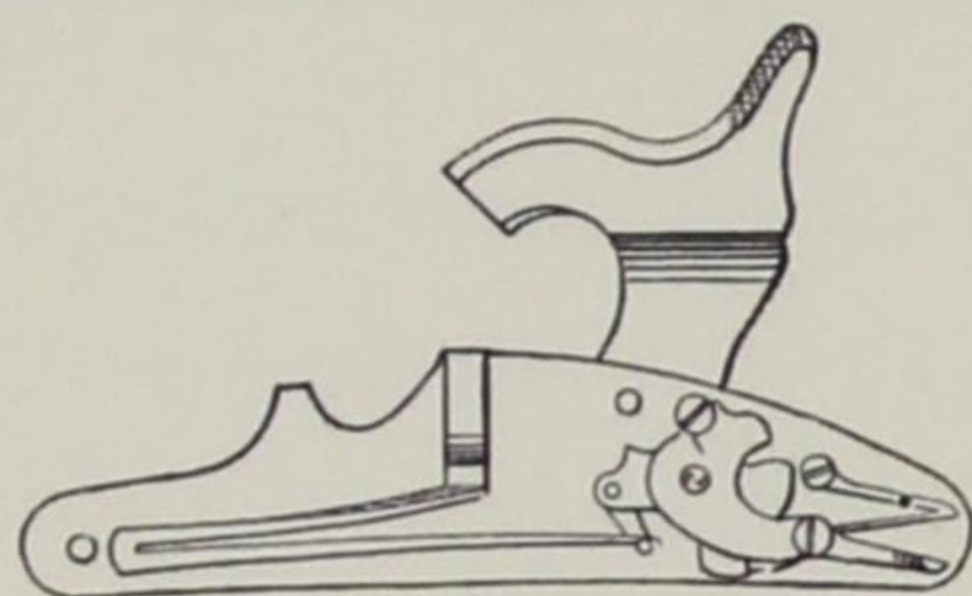
© Ἐκδόσεις Ὀροπέδιο

Ἐκδόσεις Ὀροπέδιο, Καστοριᾶς 10, 173 42, Ἅγιος Δημήτριος
τηλ.: 211 7155641 & 6976 408666,

e-mail: oropedio@gmail.com & oropediomag1@gmail.com

ΘΩΜΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἀντιπολεμικὴ
καὶ κοινωνικὴ σάτιρα
τοῦ Βασίλη Μανῆ-Καζινιέρη

Στὴ μνήμη τοῦ Γ.Π. Σαββίδη
ποὺ συνεχίζει νὰ μᾶς δείχνει τὸ δρόμο

Βασίλης Μανής: Ένας λησμονημένος ποιητής

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΓΝΩΡΙΜΙΑ με τὸν σατιρικό ποιητὴ Βασίλη Μανὴ ἔγινε τῇ δεκαετία τοῦ '90, ὅταν ἐγκαταστάθηκα στὴν Ἀθήνα. Ἀποκλεισμένος ἀπὸ κάθε γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὸν τόπο μου, τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμό του, ἔψαχνα σὲ παλιές ἐφημερίδες, ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Πραγματικὸ ξάφνιασμα γιὰ μένα ἀποτέλεσε ἡ ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Ἡπείρου», ποὺ γιὰ δεκαεπτὰ ἀδιάλειπτα ἔτη, ἀπὸ τὸ 1892 ἕως τὸ 1908, ἔβγαζε ὁ δημοσιογράφος ἀπ' τὸ Πωγώνι Γεώργιος Γάγαρης (1869-1954). Πρόκειται γιὰ κιβωτὸ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἡπείρου τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἀνάμεσα στὰ ρεπορτάζ, τὶς ἀνταποκρίσεις καὶ τὶς μαρτυρίες γιὰ τὸν ἐλληνο-τουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897, ἐντόπισα καὶ ἓνα ἐκτενὲς ποίημα μὲ τίτλο: «Ὁ ψευτοπόλεμος». Ἦταν ταυτόχρονα βιογραφία, πορτρέτο καὶ παρουσίαση τοῦ νεαροῦ ποιητῆ ἀπ' τὴν Ἡπειρο καὶ τοῦ ἔργου του: *Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897*.

«Ένας άσημος Ήπειρωτίσκος, κοντός, κατακόκκινος όστις πρò πολλοῦ καὶ εἰς τὴν “Ἀκρόπολιν” καὶ εἰς τὸ “Σκρίπ” καὶ εἰς ἄλλας σατιρικὰς καὶ πολιτικὰς ἑφημερίδας δημοσιεύει πρò ἐτῶν ποιήματα σατιρίζοντας κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Σουρῆ τὰ διάφορα πολιτικὰ γεγονότα, ἔσχε τὴν εὐτυχὴ ἔμπνευσιν νὰ γράψῃ καὶ τὸν ἐλληνικὸν πόλεμον εἰς στίχους ρέοντας γλαφυροὺς καὶ ἐπιτυχεῖς. Ὁ κ. Β. Μανῆς, οὕτως ἐπιγράφεται ὁ συγγραφεύς, εἶναι τελειόφοιτος ἢ διδάκτωρ, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, τῆς ἱατρικῆς ἐκ Ζαγορίου (Τσιπελόβου) ἢ Κονίτσης. Ἀρχίζει τὴν περιγραφὴν του ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, καθ’ ἣν ἐποχὴν ἐγένετο ἐν Κρήτῃ μέγα νταβαντούρι καὶ ἐχύνετο ἄφθονον αἷμα, ὁ δὲ πρίγκηψ Γεώργιος ἀπήρχετο μὲ τὰ τορπιλικά».

Ὁ Πρίγκηψ εἶχε πάρει τοῦ κόσμου τὰ μυαλά,
κ’ ἐγράφοντο γιὰ τοῦτον ποιήματα πολλὰ
τὸν ἔλεγαν Μιαούλη, τὸν ἔλεγαν Κανάρη,
Δελφίني, Μπουρλοτιέρη, καὶ πρῶτο παλικάρι.

Καὶ ἀφοῦ προσφέρει στὸν ἀναγνώστη ἓνα ἀπάνθισμα ἀπ’ τὸ πολυσέλιδο ποίημα, ὁ ἀνώνυμος ἀρθρογράφος, γιὰ τὸν ὁποῖο πιστεύω πὼς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος Γάγαρης, καταλήγει μὲ ἓνα ἐγκωμαστικὸ σχόλιο γιὰ τὸν δημιουργὸν:

«Ὁ κύρ Μανῆς εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μεθ’ ἧς ἐπραγματεύθη ἐμμέτρως τὸ ζήτημα. Ἀποδεικνύει δ’ ὅτι ἐν τῷ κύκλῳ τῆς νεωτέρας ποιήσεως, ἐξέλεξεν ἐκεῖνον ὅστις μᾶλλον ἀρμόζει διὰ τὴν νεωτέραν γενεάν. Ὁ ποιητὴς σήμερον δὲν ἔχει νὰ ψάλῃ τὰ κατορθώματα τῶν Σα-

λαμινομάχων οὔτε τὸν ἡρωισμόν τῶν ἐγκλεισθέντων εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς. Ἐκείνους οὐδείς οὔτε πόρρωθεν ἐμιμήθη κατὰ τὸν ψευτοπόλεμον. Διὰ τοῦτο, ὅπως ἡ αἰτία καὶ τὰ μέσα καὶ ἡ διεξαγωγή τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν γελοῖα, οὕτως ἔπρεπε καὶ νὰ γελωτοποιηθεῖ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸ σατιρικὸ αὐτὸ ποίημα, τὸ ἀντιηρωικὸ, σίγουρα θὰ εἶχε ἐνοχλήσει καὶ ὁ νεαρὸς ποιητὴς θὰ εἶχε γίνεи στόχος τῶν φανατικῶν καὶ ὅσων εἶχαν στὴ μικρὴ Ἑλλάδα τὸ μονοπώλιο τοῦ πατριωτισμοῦ, ὁ ἀρθρογράφος τῆς «Φωνῆς τῆς Ἡπείρου» κλείνει τὸ γραπτὸ του μὲ μιὰ δημόσια ὑπεράσπιση τοῦ ποιητῆ κι ἓνα ράπισμα στὴ στρατιωτικὴ καμαρίλα ποὺ στάθηκε ἀνάξια τῶν περιστάσεων τοῦ ταπεινωτικοῦ ἐκείνου πολέμου ποὺ ἔφερε τοὺς Τούρκους στὴ Λαμία.

«Τί παίει ὁ Μανῆς διότι σατιρίζει τὸ ἱερότερον οὕτως εἰπεῖν, ὅταν συνταγματάρχαι καὶ ἐπιτελεῖς οὓς ἔτρεφε τὸ ἔθνος ἐπὶ 70 ἔτη διέτασσον ὑποχωρήσεις ἐν Ἡπείρῳ ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς ἔφευγε, προβάλλοντες ὡς ἐπιχείρημα τῆς δειλίας των, ὅτι δηλ. ἡ Εὐρώπη θὰ ἔδιδε τὴν Βερολίνειον γραμμὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Πέρα ἀπ' τὴν εὐθυκρισίᾳ καὶ τὸ θάρρος τοῦ δημοσιογράφου, ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἐντυπωσίασε ἦταν ἡ αἴσθησις, τὸ ἄγγιγμα τοῦ σατιρικοῦ λόγου ποῦ, ἂν καὶ εἶχαν περάσει ἑκατὸ χρόνια, μετέδιδε τὸ ποίημα. Οἱ ἐλάχιστοι αὐτοὶ στίχοι ἦταν δείγματα σατιρικοῦ ταλέντου.

Κι ἐπειδὴ στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν παράλληλα μὲ τὸ πεζογραφικὸ μου ἔργο, οἱ ἐκδόσεις «Ροές» μοῦ ἔδωσαν τὴ

δυνατότητα νὰ ἐγκαινιάσουμε μιὰ νέα σειρά βιβλίων ποὺ θὰ γεφύρωναν πολιτιστικὰ τὸ Βόρειο καὶ τὸ Νότιο τμήμα τῆς Ἡπείρου, σκέφτηκα νὰ ἐντάξω τὸ ἔργο «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897» στὴ σειρά «Ἡπειρώτες».

Κάπως ἔτσι ἀρχίζει ἡ περιπέτεια τῆς ἀναζήτησης τοῦ ποιητῆ Β. Μανῆ. Ἦταν ἓνας ἀνύπαρκτος δημιουργός. Κανεὶς δὲ γνῶριζε τίποτα γι' αὐτόν. Ἀκόμα καὶ γνῶστες τοῦ πολιτιστικοῦ γίνεσθαι τῆς Ἡπείρου, ὅπως ὁ σπουδαῖος διηγηματογράφος ἀπ' τὸ Πωγώνι Χριστόφορος Μηλιώνης καὶ ὁ Κονιτσιώτης πεζογράφος καὶ δοκιμογράφος Γιάννης Λυμπερόπουλος, μὲ ἀπογοήτεψαν. Δὲν ὑπάρχει ποιητῆς μὲ τ' ὄνομα Β. Μανῆς στὴν Ἡπειρο, μοῦ ἀπάντησαν. Τὰ λόγια τους μοῦ ἄφησαν μιὰ πικρὴ γεύση. Βρισκόμουν μπροστὰ σὲ δημιουργὸ ποὺ ξεχάστηκε γιὰ πάντα. Ποὺ κανεὶς δὲν ἀνέφερε τ' ὄνομά του. Γνῶριζα πὼς ἡ λογοτεχνία ἦταν ἀνέκαθεν ἓνα τεράστιο νεκροταφεῖο, ὅπου δίπλα στοὺς λαμπροὺς νεκρούς, συναντάει κανεὶς δεκάδες λησμονημένους τάφους μὲ μισοσβησμένα ὀνόματα ὅπου κανεὶς δὲν καταθέτει ἔστω κι ἓνα λουλούδι. Τὴν ἴδια ἀπογοήτευση εἶχα δοκιμάσει ψάχνοντας ἓναν ἄλλο Ἡπειρώτη δημιουργό, τὸν διηγηματογράφο Ἀπόστολο Ἐξάρχου, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος μὲ τὸ κριτικὸ του δαιμόνιο εἶχε γράψει ἓνα ἐγκωμαστικὸ δοκίμιο.

Ἡ σατιρικὴ τέχνη καὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς ἀνέκαθεν ἐρέθιζαν τὴ φαντασία μου καὶ βρίσκονταν πάντα ψηλὰ στὴν ἐκτίμησή μου ὡς ἄνθρωποι μὲ πολιτικὸ θάρρος καὶ ἀσυμβίβαστοι μὲ τὸ κατεστημένο. Πὼς γίνεται νὰ ἐξαφανιστεῖ ἔτσι ἓνας δημιουργὸς γιὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν ἐνθαρρυντικὰ καὶ ἐγκωμαστικὰ λόγια; Λὲς καὶ ἦταν φάντασμα!

Ἀποφάσισα νὰ γνωρίσω σὲ βάθος τὴ σατιρικὴ ποίηση καὶ γενικὰ τὸν σατιρικὸ λόγον στὴ νέα Ἑλλάδα. Πέρα ἀπ' τὰ ὀνόματα τοῦ Σούτσου, τοῦ Λασκαράτου, τοῦ Ροΐδη, τοῦ Σουρῆ, γνώρισα τοὺς σατιρικοὺς ποιητὲς τῆς Ἑπτανήσου, τὸν Κουτούζη, τὸν Τσακασιάνο, τὸν Μολφέτα, τὸν Χαράλαμπο Ἄννινο. Ἀπ' τὸ 1870 ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες βρίθουν ἀπὸ σατιρικὰ ποιήματα καὶ πεζά. Γνώρισα τὸν ἀδικοχαμένο Δημήτρη Κόκκο, ποὺ τὸν σκότωσε ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη τῆς Ἑλλάδας τοῦ 19^{ου} αἰῶνα. Τὸν ὑπέροχο Κλεάνθη Τριαντάφυλλο, ποὺ φύτεψε μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι, μέσα στὴν οἰκονομικὴ ἀπόγνωση καὶ στὴν ἀσφυξία ποὺ δημιουργοῦσε στὸν σατιρικὸ λόγο τὸ Παλάτι καὶ ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς. Χάρηκα τὶς γελοιογραφίες τοῦ ἰδιοφυοῦς καλλιτέχνη Θέμου Ἄννινου, ποὺ ἀνέβασαν τὴ σατιρικὴ τέχνη στὴν Ἑλλάδα πολὺ ψηλά.

Σημαντικὰ ἔργα ὅπως ἡ ἀνθολογία τοῦ Ἀποστολίδη, τὸ δίτομο ἔργο τοῦ Δημήτρη Μάργαρη, «Ὁ Ἀνδρέας Λασκαράτος καὶ ἡ σατιρικὴ ποίηση», καθὼς καὶ ἡ πληθώρα τῶν σατιρικῶν ἀνθολογιῶν ποὺ εἶδαν τὸ φῶς τῇ δεκαετία τοῦ ἐξήντα, δὲν ἔκαναν καμιὰ ἀναφορὰ στὸν ποιητὴ Β. Μανῆ. Ἀκόμα καὶ ἡ ἀνθολογία τοῦ Μιχάλη Περάνθη, τὸ δίτομο ἔργο τοῦ Ἀχιλλέα Βαγενᾶ «Σατιρικὴ ἀνθολογία Ἑλλήνων λογοτεχνῶν», ἡ ἀνθολογία τοῦ Λίνου Πολίτη, ἡ «Λύρα» τοῦ Ἰωάννη Πολέμη, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ συναντήσῃ καὶ ἀσήμαντα ὀνόματα ποιητῶν, δὲν περιέχουν οὔτε ἓνα ποίημα τοῦ Β. Μανῆ. Ὅλοι τὸν ἔχουν ἐξοστρακίσῃ ἀπ' τὸ χῶρον τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς σάτιρας. Κανεὶς δὲν θυμᾶται τὸν ποιητὴ τοῦ «Ψευτοπολέμου τοῦ 1897». Ἐπίσης καὶ τὸ ἐξαίρετο βιβλίο «Σάτιρα καὶ πολιτικὴ στὴ νεότερη Ἑλλάδα», ὅπου γράφουν σημαντικοὶ μελετητὲς

καὶ δημιουργοὶ ὅπως ὁ Τάσος Βουρνάς, ὁ Παναγιώτης Μουλάς, ὁ Τίτος Πατρίκιος, ὁ Γιάννης Δάλλας, ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου, ὁ Κωνσταντῖνος Δημαράς, καὶ ποὺ τὸ φάσμα τοῦ σατιρικοῦ λόγου, ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν Σολωμό ἕως τὸν Σεφέρη, δὲν περιέχει καμιά ἀναφορὰ στὸν ποιητὴ Β. Μανή.

Ἐκεῖνο ποὺ πραγματικὰ εἶναι ἄξιο ἀπορίας, εἶναι τὸ κείμενο τοῦ Κωνσταντῖνου Δημαρά «Ἀπὸ τῆ σάτιρα στὴν εὐθυμογραφία». Ὁ καθηγητὴς καὶ ἱστορικὸς τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας κάνει κάτι ποὺ δυσκολεύομαι νὰ τὸ κατανοήσω. Παίρνει ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Ψευτοπόλεμο τοῦ 1897», τὸ σχολιάζει, χωρὶς νὰ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ του. Λὲς κι εἶναι ἀνώνυμο: «Λίγα χρόνια μετὰ ἔχομε ἓναν ἄτυχο πόλεμο, τοῦ '97. Στὰ 1898 ἐκδίδεται ἓνα μακρὸ ποίημα, αὐτοτελές, σὲ τόμο, «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897». Ἐκεῖ δὲν εἶναι πλέον παρωδία τοῦ Σολωμοῦ, εἶναι παρωδία τοῦ Βαλαωρίτη, ἀπὸ τῆ «Φυγὴ». Ἡ «Φυγὴ», τὸ ἥρωικὸ ποίημα τοῦ Βαλαωρίτη, ποὺ ἦταν γραμμένο γιὰ νὰ τιμήσει τὸ Σούλι καὶ τὴν ἐλληνικὴ παλικάριά, χρησιμοποιεῖται ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση καὶ μὲ ἄμεση, ἄλλωστε αἰχμὴ, πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγο τὸν ἴδιο, δηλαδὴ τὸν Διάδοχο. Τὴ θυμόμαστε τὴ «Φυγὴ»:

*«Τ' ἄλογο, τ' ἄλογο, Ομέρ Βρυώνη,
τὸ Σούλι ἐχούμησε καὶ μᾶς πλακώνει» κ.λπ.*

Τώρα:

*«Τ' ἄλογο! τ' ἄλογο! Ἐπιτελάρχη,
τρέξε μονάχος σου μέσα στ' ἀχούρι,*

τ' ἄλογο! τ' ἄλογο! Κι ἂν δὲν ὑπάρχει,
μουλάρι φέρε μας, φέρε γαϊδούρι.

Τουρκιά! μᾶς πλάκωσε σὰν τὸ μερμήγκι,
σὰν αἶμα ἔρχεται πυκνὸ τὸ φέσι,
μὲ πιάνουν Γκέκηδες ἀπ' τὸ λαρύγγι,
παιδιά, χωράτε με! καὶ Θεὸς χωρέσοι!

Ἀπὸ τὸν ἰδρώτα σὰν βρύση στάζω,
χίλιοι νιζάμηδες μ' ἔχουν στὴ μέση,
μοῦ λένε τούρκικα νὰ κουβεντιάζω,
καὶ στὸ κεφάλι μοῦ βάζουν φέσι!

Νά! ὁ Ἐτέμ-Πασάς, νά 'τος! Ζυγώνει,
ρίχνει τὸ χέρι του καὶ μὲ γραπώνει,
φωτιὰ τὸ μάτι του, φωτιὰ κ' ἡ ὄψη,
πιάσ' τον Θεούλη μου, νὰ μὴ μᾶς κόψη!

Τ' ἄλογο! τ' ἄλογο! Ἐπιτελάρχη,
φέρτε το γρήγορα γιατί θὰ σβήσω,
τ' ἄλογο! τ' ἄλογο! Κι ἂν δὲν ὑπάρχει,
σκύψε τὸ σβέρκο σου νὰ καβαλήσω!»

Ἔτσι γιὰ τ' ἄλογα φωνάζαν ὅλοι,
οἱ Ἀρχιστράτηγοι κ' οἱ Στρατηγοί,
μ' αὐτὰ λογάριαζαν νὰ πᾶν' στὴν Πόλη,
καὶ τώρα τὰ 'θελαν γιὰ τὴ φυγή!

Νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Δημαρὰς δὲν γνώριζε τ' ὄνομα ἢ τὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο τοῦ ποιητῆ ποὺ ἔγραψε τοὺς ὑπέροχους αὐτοὺς στίχους, ποὺ σφάζουν μὲ τὴν εἰρωνεία τους καὶ δακτυλοδείχνουν τὸ Παλάτι, θὰ ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἀφέλεια. Ὁ Κωνσταντῖνος Δημαρὰς ἦταν καὶ παραμένει ὁ μεγαλύτερος γνώστης τῆς ἐλληνικῆς λογιόσύνης τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ μᾶς ἄφησε ἑκατοντάδες κείμενα γιὰ σημαντικοὺς καὶ ἀσήμαντους ποιητές, πεζογράφους καὶ λόγιους ἀπ' ὅλη τὴν ἐλληνικὴ ἐπικράτεια καὶ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Ὁ ποιητὴς Β. Μανῆς εἶχε καταδικαστεῖ στὴν ἀφάνεια καὶ τὴ λησμονιὰ διὰ παντός. Παράτησα τὴν ἀναζήτηση καὶ τὴν ἔρευνα. Ἦταν σα νὰ κυνηγοῦσα μιὰ χίμαιρα.

Ὅμως αὐτὸ ποὺ δὲν ἔκαναν οἱ ἀνθολόγοι καὶ οἱ κριτικοὶ τῆς λογοτεχνίας, τὸ ἔπραξε ὁ σπουδαῖος φιλόλογος καὶ σκαπανέας τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων: Ὁ Γιώργος Π. Σαββίδης! Λίγο πρὶν φύγει ἀπ' τὴ ζωὴ, κάνει μιὰ τελευταία κατάθεση. Φέρνει στὸ φῶς ἓναν λησμονημένο ποιητῆ. Ἐναν «ἀνύπαρκτο» δημιουργό!

Ἐκδίδει σ' ἓναν καλαίσθητο τόμο τῆς «Λέσχης» τὸ 1994 τὸ δυσεύρετο ἔργο τοῦ Β. Μανῆ: «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897».

Ἡ χαρὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε ἡ ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου, ὕστερα ἀπὸ τόσες ἀναζητήσεις καὶ ἀπογοητεύσεις, ἦταν μεγάλη. Ὁ Β. Μανῆς δὲν ἦταν φάντασμα, ὑπῆρχε! Ὁ Γιώργος Π. Σαββίδης ὅπως πάντα μᾶς ἔδειχνε τὸν δρόμο. Ἦταν πράγματι μιὰ νεκρανάσταση γιὰ τὸν λησμονημένο ποιητῆ καὶ ὁδηγὸς γιὰ τὸ βιβλίο ποὺ ἤθελα νὰ γράψω. Καλύτερα ὅμως ν' ἀφήσουμε τὸν δάσκαλο νὰ μᾶς ἀποκαλύψει τὸ μυστηριώδη ποιητῆ τοῦ «Ψευτοπόλεμου τοῦ 1897», στὸ ἐπίμετρο ποὺ φέρνει τὸν τίτλο: Ἰχνηλατώντας τὸν Β. Μανῆ:

«Βασανιστήκαμε νὰ βροῦμε ἀκριβῆ στοιχεῖα γιὰ τὸν λησμονημένο συγγραφέα αὐτοῦ τοῦ σπάνιου σατιρικοῦ φυλλαδίου. Παριστάνει, μέσα σὲ κύκλο, κυρίως νυχτερινὸ τοπίο κορυφογραμμῶν, ὅπου δεσπόζει ἓνα ὑπερμέγεθες φέσι ὑψωμένο σὲ κοντάρι σκιάχτρου. Ἐξω ἀπ' τὸν κύκλο, δεξιὰ στέκει ἓνας κακομοίρης μὲ μπὰμ-τερλελέ καὶ κότσο. Φορεῖ κάτι σὰν ἀνάποδο καλυμμαύχι, γύρω στὸ λαιμὸ μαντίλι ἢ φουλᾶρι καὶ ἀλλοπρόσαλλη στρατιωτικὴ ἐξάρτυση, φαρδὺ μάνικο μανδύα, ζωστήρα, μπότες σπιρουνάτες. Μὲ τὸ δεξιὸ χέρι βαστάει ἓνα γκρὰ ἐπ' ὤμου καὶ μᾶλλον παραμάσχαλα μακριὰ ξιφολόγχη. Ἴσως πρόκειται γιὰ γελοιογραφικὸ πορτρέτο τοῦ Μανῆ.

Ἡ μόνη ἄλλη πληροφορία ποὺ διαθέτουμε ἐξ αὐτοψίας, εἶναι πὼς ἱκανὸ μέρος τοῦ στιχουργήματος ἀναδημοσιεύτηκε ἓνα χρόνο ἀργότερα στὴ Νέα Λαϊκὴ Ἀνθολογία τοῦ Δημητρίου Ταγκοπούλου χωρὶς τὸ πρῶτο ἀρχικὸ τοῦ Μανῆ. Ἄλλα σατιρικὰ ποιήματα ποὺ περιλαμβάνει τούτη ἡ ἀνθολογία ἀνήκουν σὲ λίγο-πολὺ γνωστοὺς μας λογοτέχνες: Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Πολ. Δημητρακόπουλος, Δροσίνης, Καμπάς, Δ. Καμπούρογλου, Κόκκος, Λασκαράτος, Μωραϊτίνης, Ὁρφανίδης, Παλαμᾶς, Σουρῆς, Ταγκόπουλος, Τανταλίδης, Τριαντάφυλλος (Ραμπαγᾶς).

Κανένα τους δὲ φαίνεται ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1897 καὶ ὅλα τους εἶναι συγκριτικῶς πρὸ γλυκομίλητα ἀπὸ τὸ ἀντιηρωικόν, σαρκαστικὸ καὶ ἀπροκάλυπτα ἀντιπαλατιανὸ στιχουργημα τοῦ Μανῆ».

Σημαντικότερη ἐπισήμανση: Ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Συνοδινὸ ἕως τὸν Ἰωάννη Πολέμη, ὅλοι ὑμνοῦσαν τὸν Βασιλιά,

πού έμπαινε στὴν Πόλη καὶ λειτουργοῦσε στὴν Ἀγία Σοφία, ἔγραφαν παιάνες. Ὁ Μανῆς εἶχε τὸ θάρρος νὰ γράψει ἀντι-ηρωικοὺς στίχους, σαρκαστικοὺς καὶ ἀντιπαλατιανούς. Τὰ σατιρικά του βέλη στόχευαν τὸν ἴδιο τὸν Βασιλιά!

Καὶ συνεχίζει ὁ καθηγητὴς Σαββίδης:

«Εἶναι εὐλόγο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ «Μανῆς» εἶναι ἀριστοφάνειο ἢ βιβλικὸ ψευδώνυμο, τοῦ ὁποῖου ἡ ταυτότητα θὰ ἦταν κοινὸ μυστικὸ σὲ λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς. Ὁ Ταγκόπουλος στὰ φιλολογικὰ πορτραῖτα 1922, θυμᾶται πὼς ὁ «μακαρίτης Μανῆς, κατὰ τὸ 1892 ἢ 1893 πρωτοεμφανίστηκε, μαζὶ μὲ τὸν Παπαντωνίου, στὴ βραχύβια σατιρικὴ ἐφημερίδα τοῦ Ταγκόπουλου: Ὁ Δὸν Κιχώτης. Ἄρα, λογικά, θὰ εἶχε γεννηθεῖ περὶ τὰ 1870 καὶ συνεπῶς ἔζησε τὸ πολὺ 50 χρόνια. Ὁ Ταγκόπουλος προσθέτει πὼς ἦταν «στρατιωτικὸς γιατρός, γνήσιο σατιρικὸ ταλέντο, πὺ χάθηκε γιατί θέλησε νὰ μιμηθεῖ τὸν Σουρῆ».

Ἡ «ἀποκάλυψη» τοῦ ιδρυτῆ τοῦ «Νουμᾶ» γιὰ τὰ αἷτια τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Β. Μανῆ, δὲν εἶναι μόνο ἐπιπόλαιη, ἀλλὰ καὶ συκοφαντικὴ γιὰ τὸν ποιητὴ. Στὴ συνέχεια θ' ἀποδείξουμε ὅτι ὁ Β. Μανῆς δὲν ἦταν ἀπλὰ ἓνας μιμητὴς τοῦ Γιώργου Σουρῆ ἀλλὰ σατιρικὸς ποιητὴς μὲ δικό του ὕφος. Μὲ βαθιὰ γνώση τῆς ἱστορίας καὶ τῶν περιπετειῶν στὶς ὁποῖες ὠθοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, ὁ μεγαλοϊδεατισμὸς καὶ ἡ πατριωτικὴ ρητορικὴ. Ἕνας δημιουργὸς πὺ μᾶς ὑπενθύμιζε πὼς δὲ διδάχτήκαμε ἀπὸ τὴν ἥττα καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ τοῦ 1897, ἀλλὰ βαδίζαμε πρὸς μιὰ νέα καταστροφὴ καὶ τὸ πρῶτο θῦμα τῆς ἐπερχόμενης τραγωδίας ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς!

«Ἐσωτερικὰ τεκμήρια δείχνουν πὺς ὁ Μανῆς ὑπῆρξε πιθανότατα αὐτόπτης πολίτης καὶ ἐθελοντῆς τοῦ 1897, πράγμα πὺν δίνει στὸν «Ψευτοπόλεμος» πρόσθετη ἀξία ρεπορτάζ, εἴτε ἀνεπίσημου χρονικοῦ, πὺς εἶχε διαβάσει Σολωμὸ καὶ βέβαια Βαλαωρίτη, τοὺς ὁποίους παρωδεῖ καὶ πὺς ἦταν γυμνασμένος στιχοῦργός».

Στὰ «Λογοτεχνικὰ ψευδώνυμα» τοῦ Κυριάκου Ντελόπουλου ἐντοπίσαμε πὺς τὸ Μανῆς Β. = Β. Καζινιέρης». Τὴν παραπέρα ἔρευνα ἀνέλαβε ἡ συνεργάτιδα τοῦ Σαββίδη, Δέσποινα Δρακοπούλου καὶ τὸ βιογραφικὸ τοῦ Β. Μανῆ προχώρησε:

«Ὁ Βασίλειος Σπυρ. Καζινιέρης γεννήθηκε στὶς 3 Σεπτεμβρίου 1876 στὴν τουρκοκρατούμενη Κόνιτσα, βγήκε πρῶμα στὸ σατιρικὸ κλαρὶ καὶ μόλις ἐνηλικιωμένος ἔγραψε τὸν «Ψευτοπόλεμος». Ἀποφοίτησε μὲ ἀρίστα ἀπὸ τὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν στὰ 1898, κατατάχτηκε ἀνθυπίατρος στὶς 5/4/1903, προάχθηκε σὲ ὑπίατρο στὶς 30/1/1910, καὶ ἔλαβε μέρος στοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους καθὼς καὶ στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1916-1919, φτάνοντας στὸν βαθμὸ τοῦ ἐπίατρου. Αὐτοκτόνησε 43 ἐτῶν (17 Ἰουνίου 1919) στὴ Μικρασία γιὰ λόγους πὺν εἰκάζουμε πὺς θὰ εἶχαν σχέση μὲ τὴν πρώτη ἐλληνικὴ ὑποχώρηση καὶ τὶς σφαγὲς στὸ Αἰδίνι. Τὰ ἐργογραφικά εὐρήματα εἶναι πολλὰ καὶ διόλου ἀσήμαντα».

Καὶ τὸ ἐπίμετρο κλείνει μὲ τὸν κατάλογο τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μανῆ σὲ περιοδικὰ, ἡμερολόγια, λευκώματα, δίνοντας ἔμφαση στὴν συνεργασία του μὲ τὴ σατιρικὴ ἐφημερίδα «Σκρίπ», τὸ διάστημα 1893-1896.

Σημαντικὲς εἶναι οἱ παρενέσεις του:

«Μένει τουλάχιστον νὰ ἐξακριβωθεῖ ἂν ὁ Μανῆς συνεργάστηκε κανονικὰ στὸν Παλιάνθρωπο, ποιά ἦταν ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Ψευτοπολέμου πέρα ἀπ' τὴν ἀνθολόγησή του ἀπὸ τὸν Ταγκόπουλο καὶ ιδίως ἂν καὶ ποῦ συνέχιζε τακτικὴν συνεργασία ὡς τὸ 1903».

Ὡς συνειδητὸς ἐρευνητής, αἰσθάνεται πὼς ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι ὀλοκληρωμένη. Τὰ λόγια του ἀπευθύνονται στοὺς ἐπόμενους μελετητές.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ Γιώργος Π. Σαββίδης μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ δυσεύρετου ποιήματος «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897», τὰ βιογραφικὰ καὶ ἐργογραφικὰ στοιχεῖα, ἔβγαλε ἀπ' τὴ λησμονιὰ τὸν σατιρικὸ ποιητὴ καὶ ἔριξε φῶς στὸ τραγικὸ τέλος του. Σὲ μιὰ πρώτη ἀνάγνωση μοιάζει πὼς τὸ μυστήριον «Β. Μανῆς» διαλύθηκε καὶ ἡ ἐρευνα θὰ μπορούσε νὰ σταματήσει. Ἐθεσε ὅμως καὶ ἀρκετὰ ἐρωτήματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ ἔργο, τὴν ὑποδοχὴ του καὶ τὴν τραγικὴ μοῖρα τοῦ ποιητῆ. Σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε. Ἡ ἀνάγνωση τοῦ «Ψευτοπόλεμου» μ' ἔκανε νὰ πιστέψω πὼς τὸ ἔνστικτό μου δὲν μὲ εἶχε γελάσει. Πράγματι βρισκόμουν μπροστὰ σ' ἓναν ἰδιαίτερο σατιρικὸ ποιητὴ. Ἐπιασα τὸ νῆμα ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ τὸ ἄφησε ὁ σοφὸς καθηγητὴς καὶ ἡ συνεργάτιδά του.

Ἡ ἐρευνά μου ἐπικεντρώθηκε στὶς δύο ἐφημερίδες ποὺ ὁ Μανῆς εἶχε ἔντονη παρουσία. Στὸ σατιρικὸ «Σκρίπ» καὶ τὴν «Ἑσπερινὴν Ἀκρόπολιν». Δὲν ἦταν μόνο ὁ μεγάλος ἀριθμὸς ποιημάτων ποὺ ἐντόπισα.

Στις 21 Δεκεμβρίου τοῦ 1897 τὸ «Σκρίπ» ἀναγγέλλει στοὺς ἀναγνώστες του τὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Μανῆ, ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897:

« Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον θὰ ἐκδοθεῖ κατ' αὐτὰς [τὰς ἡμέρας] ἑμμετρος ἱστορία τοῦ ἀτυχοῦς μας πολέμου, ἣτις ὀφείλεται εἰς τὴν σατιρικὴν γραφίδα τοῦ χαριτωμένου Μανῆ. Ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς μέχρι τῆς τελευταίας, ἄφθονον εἶναι τὸ ἀπτικὸν ἄλας, τὸ ὁποῖον εσκόρπισεν ὁ μικρομέγας συγγραφεὺς εἰς τὸ ἑμμετρον ἔργον του, ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τὸ ἐπόμενον τμήμα, τὸ περιγράφον τοὺς ἀντάρτας:

Κ' οἱ ἀντάρται στοὺς δρόμους γυρίζουν,
νά! βλαχόκαλτσες τόσες στὴ φούρια,
νά! τσαρούχια, σελάχια, κουμπούρια,
καὶ λερὲς φουστανέλες μυρίζουν.

Ὁ γενναῖος προβάλλει Νταβέλης,
Παπαδήμας, Τρομάρας, κι Ἀντάρας,
Γκρούτας, Τάκης, Ἀρκούδας, Λαχτάρας,
Γιαταγάνας, Γιαχνῆς κι ὅ,τι θέλεις.

Τοὺς κοιτάζανε χάσκοντες ὅλοι,
καὶ τοὺς λέγαν αἰτοὺς καὶ ξεφτέρια
ποὺ μὲ λόγχη μονάχα στὰ χέρια,
πρῶτοι-πρῶτοι θὰ μπαῖναν στὴν Πόλη.

Θὰ πετσόκοβαν Τούρκων κεφάλια,
δὲν θ' ἀφήναν γεφύρι κανένα,

θα τσακῶναν ἀμάξια καὶ τρένα,
ποὺ θα χάναν πολλοὶ τὰ πασχάλια.

Θὰ τσακῶναν καὶ σκλάβους Πασάδες,
κι ὅλο Τούρκους σκοπεῦαν νὰ γδύσουν,
κι ὅσοι θὰ ἔχαν τὴν τύχη νὰ ζήσουν,
θα γυρίζαν ἐδῶ μὲ παράδες.

Δὲν θ' ἀφήνανε τούρκικ' ὄντά,
καὶ θα παίρναν τὸ κάθε χαρέμι,
καὶ κοντεῦαν κ' ἐμὲ τὸ βερέμη,
νὰ μὲ κάνουν νὰ πάω κοντά.

Ὡραία διαφήμιση γιὰ τὸν νεαρὸ ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του!
Ὅμως ἡ ἐκπληξη μᾶς περίμενε λίγες μέρες μετὰ. Στὶς 8/1/1898,
ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου δημοσιεύει στὸ «Σκριπ» τὸ δοκί-
μιο «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ '97». Σηκώνει τὸ λογοτεχνικὸ πέ-
πλο καὶ ἀποκαλύπτει τὸν δημιουργὸ ποὺ κρύβεται κάτω ἀπ'
τὸ ψευδώνυμο «Μανῆς».

Ἀξίζει νὰ καταθέσουμε κάποια ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ κείμε-
νο ποὺ βάζει τὰ πράγματα στὴ θέση τους, καὶ δίνει ἀπα-
ντήσεις σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς ἀπορίες τοῦ Γ. Π. Σαββίδη.

«Τὰς ἡμέρας αὐτάς, εἶδε τὸ φῶς καὶ ὁ «Ψευτοπόλεμος τοῦ
1897», ἔμμετρος σατιρογραφία τοῦ πολέμου. Ὁ ποιητὴς του
εἶναι γνωστότατος εἰς ὅσους διαβάζουν ἐφημερίδας ἀπὸ 10
ἐτῶν. Διότι ὁ Μανῆς, ἀπὸ δεκαετίας ὑποβάλλει καὶ αὐτὸς εἰς
τὴν χαριτωμένην του ἔμπνευσιν καὶ εἰς στοὺς ἀβίαστους ρυθ-
μοὺς του τὰ φαιδρὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς.

Ἔστι δὲ Μανῆς παραδοξοτάτη φυσιογνωμία, ἕνας ξανθὸς Λάπων ἀναστήματος ἐνὸς πήχεως καὶ σπανὸς μὲ πέντε ἢ ἑξαιταρόχρους τρίχας εἰς τὸ ἄνω χεῖλος τὸ ὁποῖον αὐτὸς θέλει νὰ ὀνομάζει μουστάκι.

Εἶναι 25 ἐτῶν καὶ φαίνεται πῶς μόλις ὑπερέβη τὸ δωδέκατον. Τὸ «Μανῆς» εἶναι ψευδώνυμόν του. Μὲ αὐτὸ γράφει πάντοτε, μὲ αὐτὸ εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς φίλους του. Τὸ ἀληθινόν του ὄνομα εἶναι ... ἄγνωστον.

Ὁ Μανῆς εἶναι καταγωγῆς ἐβραϊκῆς, δι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ τὸν φωνάζουν Ἀβραμίκον. Ἡ παράδοξος καὶ χαριτωμένη αὐτῇ φυσιογνωμία εἶναι πολὺ ἀγαπητὴ. Ἐὰν δὲ τὸν ἰδεῖτε πρῶτην φορὰ τὸν κοντούτσικον καὶ ἀμούστακον ποιητὴν μὲ τὸ ξανθὸ του πλατὺ κεφάλι, θὰ σᾶς ἔλθει ἡ ὄρεξις νὰ τὸν θωπεύσετε μόνον προστατευτικῶς, χωρὶς νὰ πιστεύσετε ποτὲ ὅτι ἀπὸ τὸ κεφάλι ἐκεῖνο ἐβγήκεν ἡ ἀπειρος χάρις καὶ ἡ ὀξεία σατιρικότης τοῦ «Ψευτοπολέμου τοῦ 1897».

Καὶ μετὰ τὴ βιογραφία καὶ τὸ πορτρέτο τοῦ ποιητῆ, ὁ σπουδαῖος δοκιμογράφος, ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ Τέλλος Ἄγρας, κάνει τὴν αἰσθητικὴ καὶ κριτικὴ ἀποτίμησιν τοῦ ἔργου, μὲ λόγια ποὺ θὰ ζήλευε κάθε δημιουργός.

«Ἀπὸ τὸν πρῶτον ὡς τὸν τελευταῖον στίχον ὁ «Ψευτοπόλεμος» εἶναι καυτήριον κρυπτόμενον ἀπὸ πλημμύραν σατιρικοῦ μέθους, ράπισμα ὑπὸ θωπείαν γαντωμένης παλάμης, σατανικὸς σαρκασμὸς ὑπὸ αγαθότατον μειδίαμα, πείραγμα χαριτωμένον, ἐλαφρότατον, ἀβρότατον τὸ ὁποῖο σὲ κάμνει νὰ γελᾷς καὶ δὴ ἐκεῖνα ποὺ μόνον νὰ κλαῖς ἤμπορούσες».

Τὰ εἶπε ὅλα ὁ Παπαντωνίου! Μὲ τὸ ἔργο του «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897» καὶ τὴν ἐγκωμαστικὴ ὑποδοχὴ ἀπὸ τὸν τύπο ὁ Β. Μανῆς καθιερῶνεται ὡς ποιητῆς ποὺ κομίζει στὴ δύσκολη τέχνη τῆς σάτιρας τὸν δικό του λόγο.

Καὶ εἶναι μόνον 25 χρονῶν! Ὅσο μπόι καὶ ἐμφάνιση τοῦ λείπει, τὸ ἀναπληρῶνει τὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα του, ἡ στιχουργικὴ δεξιότητα, ἡ βιτριολικὴ του σάτιρα.

Μετὰ τὸ «Σκρίπ», ἡ ἔρευνα ἐπεκτάθηκε στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» ποὺ ἀπὸ νωρὶς συνεργάζονταν ὁ Μανῆς. Στὶς 31/12/1897 καὶ τὴν Πρωτοχρονιὰ τοῦ 1898, ἡ «Ἑσπερινὴ Ἀκρόπολις» ξαφνιάζει εὐχάριστα τοὺς ἀναγνώστες της. Δημοσιεύει ἓνα ἐκτενὲς κείμενο διανθισμένο μὲ στίχους τοῦ Μανῆ ποὺ φέρνει τὸν τίτλο: «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ 1897».

«Εἶναι ὁ εἰς πάντας τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἐφημερίδων γνωστὸς Μανῆς, ὁ σατιρικότατος ποιητῆς, ὁ μικρὸς Σουρῆς ὅπως δύναται νὰ ὀνομασθεῖ».

Δὲν γνωρίζω τί ἔγραψαν τὰ ἄλλα ἔντυπα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι γιὰ τὸν «Ψευτοπόλεμο» ἔγραψαν τρεῖς σημαντικὲς ἐφημερίδες: Τὸ «Σκρίπ», ἡ «Ἀκρόπολις» καὶ ἡ «Φωνὴ τῆς Ἡπείρου». Ὁ νεαρὸς ποιητῆς τώρα πιά εἶναι γνωστὸς ὄχι μόνο μέσα στὰ σύνορα τῆς μικρῆς Ἑλλάδας ἀλλὰ καὶ στὸν ἀλύτρωτο Ἑλληνισμό.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ «Σκρίπ» μετατρέπεται ἀπὸ σατιρικὴ ἐφημερίδα σὲ πολιτικὴ, οἱ συνεργασίες του ἀραιώνουν. Πρέπει νὰ ξεφυλλίσεις πολλὰ φύλλα γιὰ νὰ ἐντοπίσεις τὸ ὄνομα Μανῆς, ποὺ κάποτε κατέκλυζε τὶς σελίδες της. Δὲν σταματᾷ ὅμως. Συνεχίζει νὰ γράφει καὶ νὰ δημοσιεύει στὴν «Ἑσπε-

ρινὴν Ἀκρόπολιν». Εἶναι δεκάδες ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλο: «Τῆς ἡμέρας» ἢ «Τῆς Ἑβδομάδας».

Ὁ Μανῆς ποὺ ἄρχισε νὰ γράφει ἀπ' τὰ δεκαπέντε του, ἔχει διαμορφώσει τὸν δικό του λόγο ποὺ ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους σατιρικοὺς ποιητὲς τῆς ἐποχῆς. Ἄν καὶ ξαναγυρίζει στὸν ἀτιμωτικὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεμο καὶ σὲ διάφορα εὐτράπελα γεγονότα ὅπως ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Ζάννου, βασιλικοῦ σκυλιοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγινε θόρυβος κι ἔγραψαν οἱ ἐφημερίδες, ἡ δημιουργικὴ του βεντάλια ἀνοίγεται σὲ ὅλο τὸ φάσμα τῆς πολιτικῆς ζωῆς ποὺ ἀκολούθησε τὴν πώση τοῦ Δηλιγιάννη καὶ τὸ φιάσκο τοῦ '97.

Παράλληλα μὲ τὴν πολιτικὴ σάτιρα, ἡ ποίηση τοῦ Μανῆ ἔχει ἔντονη κοινωνικὴ χροιά. Τὴν θρέφει ἡ καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων, τὰ βάσανα, ἡ φτώχεια, οἱ αρρώστιες ποὺ μαστίζουν τὴν Ἀθήνα. Γράφει γιὰ ἀπεργίες ἀμαξηλατῶν, γιὰ τὴ φτώχεια ποὺ δέρνει τοὺς ἡθοποιούς, γιὰ τὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὴν ἀνασφάλεια τῶν δασκάλων πού, ὅπως λέει, κατάντησαν περιπλανώμενοι ἰουδαῖοι. Καταφέρει νὰ προσγειώσει τὸν ποιητικὸ λόγο. Ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ τὴν πολιτικὴ σάτιρα τὸν στρέφει στὴν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων, στὴν προσωπικὴ ζωὴ καὶ τὰ βάσανα, τὶς στεναχώριες ποὺ βιώνουν. Καὶ αὐτὸ εἶναι δείκτης σύγχρονης ποίησης.

Ὁ Μανῆς εἶναι πολυγرافότατος, δὲν περιμένει ιδιαίτερες ἀφορμές. Δέχεται ἀπὸ παντοῦ ἐρεθίσματα. Τὰ ποιήματά του συχνὰ μοιάζουν σατιρικὰ χρονογραφήματα καὶ δελτία τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν Ἀθηναίων. Χωρὶς νὰ χάσει ἀπ' τὸ στόχαστρο τὰ Ἀνάκτορα καὶ τὶς κοκορομαχίες τῆς Βουλῆς, καυτηριάζει τοὺς ὑπερπατριῶτες, τοὺς ψευτορήτορες καὶ τοὺς ἀγύρτες τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας.

Δὲ χαρίζεται ὅμως οὔτε στὸν κλῆρο, συνεχίζοντας τὴ σατιρικὴ παράδοση τοῦ Λασκαράτου καὶ τοῦ Ροΐδη. Γράφει τὸ ὑπέροχο «Τηνιακοὶ ἀγῶνες» γιὰ αὐτὸ τὸ θλιβερὸ καὶ ἀπίστευτο ἐμπόριο ἐλπίδας ποὺ συσσωρεύει στὰ σκαλιὰ τοῦ μεγάλοπρεπου ναοῦ ἀνιάτους, ἀνάπηρους καὶ δυστυχισμένους ἀνθρώπους.

Στὰ ποιήματά του διαφαίνεται μιὰ συνείδηση πολίτη ποὺ ἐξοργίζεται γιὰ τὰ στραβὰ καὶ τὰ παράλογα τῆς Ρωμοσύνης. Εἶναι ἀπίστευτο τὸ θάρρος καὶ ἡ παρρησία τοῦ μικροκαμωμένου αὐτοῦ δημιουργοῦ ποὺ μαστιγώνει ἀλύπητα τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὑποκρισία.

Μέσα στὸ θυμὸ τὴν ἀγανάκτηση καὶ τὸν σαρκασμὸ του, παράλληλα μὲ τὰ ἐκτεταμένα ποιήματα, μᾶς ἄφησε καὶ κάποια ὀλιγόστιχα, ἐπιγραμματικὰ ὅπως τὰ «Τραγούδια τῆς γειτονιάς», ὅπου γνωρίζουμε ἓναν ἄλλο Μανὴ, ἐρωτικό, τρυφερό. Στὰ ποιήματα αὐτά, χωρὶς νὰ χάσει τὴ σπιρτάδα τοῦ σατιρικοῦ του λόγου, διαφαίνεται ὁ καημὸς, ἡ ἀπογοήτευση τοῦ νεαροῦ ποὺ βιώνει τὴν ἐρωτικὴ ἀπόρριψη. Ὁ Μανὴς ἔχει ἐπίγνωση τῶν σωματικῶν του ἀτελειῶν, τὸ παρουσιαστικό του δὲν ἐντυπωσιάζει, δὲν ἐμπνέει τὸ ὡραῖο φύλο. Δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τοὺς κομψευόμενους νέους τῆς ἐποχῆς μὲ τὰ ψηλὰ καπέλα, τοὺς σκληροὺς γιακάδες καὶ τὰ μπαστούνια, ποὺ κορτάρουν στὰ καφενεῖα, στὰ πάρκα καὶ τὰ θέατρα τῆς Ἀθήνας.

Πίσω ἀπ' τὴ μάσκα τοῦ ποιητῆ ποὺ κρατάει μαστίγιο, ζεῖ καὶ ἀνασαίνει ἓνας εὐάλωτος, τρυφερὸς ἄνθρωπος. Ἐνα παιδί, ποὺ τὸ λυγίζουν ἡ μοναξιὰ καὶ ἡ μελαγχολία. Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου καὶ τῆς αὐτοκτονίας ἐμφανίζεται νωρὶς στὴν ποίησή του. Αἰσθάνεται ἀηδιασμένος ἀπ' τὴν πραγματικότη-

τα, πνίγεται ἀπ' τὶς πολιτικὲς ἀναθυμιάσεις καὶ τὴν κοινωνικὴ ὑποκρισία. Ὁ σατιρικὸς λόγος εἶναι μιὰ ἄνιση, ἀσίγαστη πάλῃ μὲ τὸ κακὸ ποὺ μοιάζει μὲ πολυκέφαλη ὕδρα. Κι αὐτὸς ὁ μικρὸς τὸ δέμας δημιουργὸς συχνὰ πέφτει σὲ μαύρη ἀπελπισία, ζεῖ ἓνα αἶσθημα ματαιότητος ποὺ τὸν βυθίζει σὲ μελαγχολία. Μιὰ μελαγχολία ποὺ δὲν τὴν κρύβει, ἀλλὰ ξεσπάει στὴν ποίησή του.

Ὅμως βρισκόμαστε ἀκόμα μακριὰ ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἀκουμπήσει στὴν καρδιά του, τὸ ὑπηρεσιακὸ περίστροφο τοῦ στρατιωτικοῦ γιατροῦ. Πρὸς ὥρας, ὅλοι τὸν ξέρουν, ὅλοι διαβάζουν τὰ σατιρικὰ καὶ μὴ ποιήματά του καὶ προπαντὸς τὸ ἀντιέπος του: «Ὁ Ψευτοπόλεμος τοῦ '97». Εἶναι ἓνας καταξιωμένος σατιρικὸς ποιητής. Ἀκόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σουρῆς στὴ σατιρικὴ του εφημερίδα Ρωμηός, διαφημίζει τὸ ἔργο τοῦ Μανῆ:

...ἔμμετρος Ψευτοπόλεμος τοῦ ποιητῆ Μανῆ

ποὺ καὶ τὸν μάλλον σκυθρωπὸν εἰς γέλωτας κινεῖ...

Κάπως ἔτσι φτάνουμε στὸ κατώφλι τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα. Στὰ 1900. Ὁ Μανῆς εἶναι νεότατος. Ὅπως κάθε πρωτοχρονιά, δημοσιεύει στὴν ἐφημερίδα «Σκρίπ», τὸν «Ἀη Βασίλη». Εἶναι ἓνα ποίημα ἥρεμο, δὲν ἔχει τὴ δριμύτητα καὶ τὴν αἰχμηρότητα τοῦ σατιρικοῦ του λόγου. Καὶ σ' αὐτὸ δὲν παύει νὰ ἀπαριθμεῖ τὰ ἔργα καὶ τὶς ἡμέρες τῆς Ρωμοσύνης. Τὴ διαφθορά, τὴν πολιτικὴ ἀπάτη, τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν κομπορημοσύνη, ἐλαττώματα καὶ διαχρονικὲς ἀσθένειες τῶν Ρωμῶν. Σὰν ἀπὸ θαῦμα ἢ μικρὴ Ἑλλάδα, μὲ τὴν ἐπέμβαση τῶν μεγάλων δυνάμεων, σώθηκε ἀπὸ τὴν καταστροφή τοῦ